

Velferd i Norden

Vi har i det siste notert oss hendingar som alle er hyggelege for tilhengarar av Fritt Norden. Det føderalistiske EU opplever tilbakeslag. Til og med flaggskipet EURO kan kome til å ende med forlis. Nasjonar og nær slekta land som f.eks regionen Norden står dermed fram med tydelegare profil. Utan å bry seg om Brussel møttest nordiske og baltiske landa for ikkje lenge sidan i London, i regi av ei britisk regjering som har på programmet å blokkere overføring av meir suverenitet til Unionen. Og det har vekt interesse i vide krinsar at Norden kom seg relativt bra gjennom finanskrisa, utan forkvakla utanriks-økonomi og stor offentleg gjeld. Høgt skatte- og velferdsnivå synest å gå godt i hop med produktivitet og økonomisk vekst. Innbyggjarane i Norden har sjølv sagt også merka seg det. EU blir møtt med stadig mindre entusiasme, medan Norden scorar høgt på alle meiningsmålingar. Difor er professor Gunnar Wetterberg i pakt med framtida når han freidig reiser debatt om visjonen nordisk forbundsstat. Og Leif Kajberg kan ha rett i at hans initiativ er sterkt etterlengta, som manna frå himmelen. Men kvifor ha EU som føredøme, vi som har lukkast så godt med vårt mellomfølkelege samarbeid? Kajbergs oppmoding om å ta stilling til Wetterbergs tankar blir i dette bladet kommentert av Torbjørn Dahl.

Norden har i lang tid vore velsigna med demokrati, rettstat og velferdsstat. Dei er politiske realitetar som kan dukke opp på den historiske scenen til ulik tid og på ulike stader. Hå oss har alle tre konstituert ein

nordisk identitet, ei erfaring i relativ samtid. Men nærmar vi oss eit sluttstrek? Er velferdsstaten vårt svake punkt? Nettopp når verda får augo opp for det vi er stolte av, kan spørsmålet stillast. Og fleire i same retning: Eksisterer f.eks ein nordisk velferdsmodell? Kva utfordringar møter i tilfelle ein slik modell? Vil vi eksportere/reklamere for ein nordisk modell til/i verda kring oss? Vil Norden medverke til alternativ tenkning i global samanheng? Nærmar vi oss kvarandre eller går vi til kvar vår kant? Fleire av artiklane i dette bladet rører ved spørsmåla som er nemnde her. Lesarar som søkjer komparativ informasjon om velferds-tiltak i landa våre finn lite av det dei leitar etter. Det bør vi kome tilbake til. I heftet har vi lagt eit makroperspektiv til grunn for valg av stoff. Av gode grunnar.

John Dale

LÆSI BLADET

Velferdsstaten utfordres
Samtale mellom Helene Bank og John Dale.....s. 2

Trugar EU den nordiske velferdsmodellen?
John Dale .....s. 4

Bokmelding: Velferd i maktperspektiv, *John Dale* ..s. 6

En nordisk forbundsstat kan bli en ulykke, *Torbjørn Dahl* .....s. 7

Tillväxtslaveriet, *Kurt Gustafsson och Gunilla Winberg* .....s. 7

Nordisk Folkemøde/Folkrikssdag 2011 på Færøerne .....s. 8

Bokmelding: En nestor vandrer videre, *Peter Ørebech* .....s. 10

Systemdebatten i Norge
Fritz Holte .....s. 13

Nyt fra vore foreninger .....s. 14

Frit Norden DK's årsmøde september 2011

Vi arbejder på at afholde årsmødet 2011 i et højskolemiljø i Skåne, med følgende emner:

Skånes kultur, topografi, Øresundsregionen efter 00'erne, sprog og minoriteter i Norden, visionen om det styrkede nordiske samarbejde mv.

Nærmere oplysninger om tid og sted kommer i løbet af sommeren på www.FritNorden.dk

Velferdsstaten utfordres

Samtale mellom Helene Bank og John Dale

Helene Bank er spesialrådgiver i organisasjonen For velferdsstaten. Fagforbund, brukerorganisasjoner, Bonde- og småbrukarlaget, en rekke

kommuner og andre interesseorganisasjoner står her sammen om å motarbeide markedsrettingen av det offentlige og for å demokratisere velferdsordningene og økonomien. *For velferdsstaten* tenker både lokalt og globalt. Organisasjonen mener internasjonale institusjoner som for eksempel Det internasjonale pengefond, Verdensbanken, EU/EØS og Verdens handelsorganisasjon brukes til å tvinge fram privatisering og markedsorganisering av velferdstjenester så vel i Norge som i andre land.

Mistillit/tillit som selektivt fenomen

Vi sitter i en kantine i Stortinget. Helene var en tid rådgiver for Senterpartiets Stortingsgruppe, men valgte å skifte jobb. Jeg er fristet til å spørre om erfaringene hun høstet i vårt parlamentariske miljø, men disiplinerte meg. Formålet med møtet vårt er å samtale om den nordiske velferdsmodellen.

Helene har imidlertid også tenkt på hvilke tema som bør løftes fram.

Litt overraskende, og før jeg kommer i gang med mitt første spørsmål, begynner hun å reflektere over forholdet mellom mistillit og tillit, slik det oppleves fra hennes ståsted:

„Det virker som om mistillit er et fenomen som rammer svært selektivt. Innbyggere og brukere av velferdsordninger blir skyteskiver, det munner ut i „arbeidslinja“. Mistro til ansatte uttrykkes i en uendelighet av

„testregimer“ og New Public Management. Mistro til offentlig ansatte, kommune og stat bidrar til myten om at de er ineffektive. Derimot framheves de private som effektive, de blir møtt med fullstendig tillit. Barnehagereformen er ett eksempel, omsorgssektoren kan bli et annet“.

Vår samtale svinger derfor foreløpig utenom det jeg hadde lagt opp til på forhånd. Jeg fanges opp og bemerker at det er bra å se velferds politikken i et allment filosofisk perspektiv. Og med Tomas Hobbs i bakhodet, spør jeg: Er vi generelt fiendtlig innstilt til hverandre? Er livet en alles kamp mot alle?

Nei, Helene er ikke enig i det.

„Når vi gjør opp status i *For velferdsstaten* konkluderer vi med at mennesket er sosialt og solidarisk. Menneskene er avhengige av hverandre. Når folkelige bevegelser vinner makt, organiserer de samfunn solidarisk. Derfor bør vi styrke innbyggernes, brukernes og de ansattes styring og kontroll. Velferdsstaten med sine universelle ordninger, tanken om å yte etter evne og å få etter behov, deling av godene – alt dette reflekterer et positivt menneskesyn.

Slagordet *En annen verden er mulig*, som brukes av sosiale organisasjoner, uttrykker det samme“.

Den nordiske velferdsmodellen, hvordan er den å forstå, og hvilke farer utsettes den for ?

Fristelsen til å fortsette vår samtale langs disse linjene er stor, for oppfatningen av mennesket er et avgjørende utgangspunkt når mulighetene for velferd og demokrati drøftes. Men jeg må jo ha svar på noen av mine opprinnelige spørsmål. Hvordan skal vi forstå situasjonen i Norden nå? Jeg bringer den nordiske velferdsmodellen inn i samtalen, vel vitende om

at flere sentrale politikere, blant andre vår egen statsminister, har reservert seg mot å bruke dette uttrykket. Han nøyer seg med å snakke om „likhetstrekk“ mellom de nordiske land. Hva er Helenes kommentar til dette?

Vi kan nok snakke om en kulturell homogenitet i Norden, mener hun. De nordiske land har dessuten utviklet en tenkning omkring samspillet mellom tre parter: Politikken, fagbevegelsen og næringslivet (trepartstenkning), der de tre partene balanserer hverandre. Dette avspeiles i institusjonelle ordninger, for eksempel i avtaler om arbeidsforhold og lønnsfastsettelse. Det store poenget er at modellen styres av maktforhold. Endres makten i disfavør av noen av partene, forandres mye.

Er det noen fare på ferde her, sett fra ditt ståsted?

„Ja, det vil jeg si!“ Helene påpeker at fagbevegelsens makt svekkes også i Norden. Det faglige arbeidet undergraves av sviktende organiseringsgrad, fleksibilisering av arbeidskraften og angrep på forhandlingssystemene (tariffavtaler/hovedavtaler). Lenge var det en omforent forståelse at vi i Norden skulle konkurrere på kvalitet og høyt utdannet arbeidskraft, ikke på lønn. Det holder ikke stikk nå lenger. Reallønningene presses ned i det europeiske området, selv om vi i Norge ennå ikke er en del av samme kjøret.

Vender Norden ryggen til det verden nå beundrer oss for?

På dette punktet i vår samtale tenker jeg på rapporten „Norden som vinnerregion“, en studie vi drøftet under Folkeriksdagen på Island for noen år siden. Der ble våre felles „dyder“ - likhet, tillit, demokrati, fleksibilitet, respekt for naturen og protestantisk arbeidsmoral - framhevet som et opplagt konkurransefortrinn.

Jeg føler meg ikke så sikker på at dette er virkeligheten. Helene har jo innledningsvis minnet om hvor selektivt begrepet tillit blir brukt, avhengig av hvem som har definisjonsmakten. Likhetsidealet synes heller ikke å ha konjunktorene på sin side. Et blikk på den økonomiske politikken bekrefter det: Finland, Sverige og Danmark satser for eksempel mest på sin eksportindustri, med påfølgende lav innenlandsk etterspørsel. Det vil si at det øvrige næringslivet og husholdningene får merke trykket. Dette er en tysk, ikke en nordisk, modell. Arbeidsledigheten biter seg dermed fast på et høyere nivå. Helene nevner flere av disse momentene.

Det kan hende vi i Norden er i ferd med å snu ryggen til noe andre land nå har fått øynene opp for: Det finnes en modell som beviser at velferdsstat og god økonomisk vekst er to sider av samme sak. Nettopp den sosiale tryggheten gir grunnlag for fleksibilitet i arbeidsmarkedet. Fleksibilitet og sosial trygghet kan kombineres.

Nordiske verdier som „eksportvare“: retorikk eller realitet?

Mange av oss liker å snakke om velferdsstaten i utlandet. Senest under møtet i World Economic Forum (WEF) i Davos reklamerte nordiske ledere for sine resultater på hjemmebane. Men er vi virkelig interessert i å eksportere våre erfaringer?

„Regjeringen i Norge prøver å eksportere en svært selektiv del av norske erfaringer gjennom initiativer som Olje for utvikling og elitearrangementer som WEF og felleskonferanser med IMF. Men det gjelder ikke de delene av modellen som handler om balansering av makt mellom arbeid og kapital. I dagens verden har fagbevegelsen mistet makt, og resultatet er en skjevere balanse i maktforholdene og svekking av både arbeider-

vern og velferdsordninger. Vi burde bidra til å styrke fagorganisasjoner og lokalsamfunn vis a vis Statoil, som til og med er vårt eget selskap, om vi mente alvor med Olje for utvikling. Men utenfor Norden viser Statoil liten forståelse for land som vil kopiere den kontrollen vi selv har skaffet oss over naturressurser, skattenivå og krav til ringvirkninger“, sier Helene.

Her kan det skytes inn at fag- og solidaritetsorganisasjoner bidro til å presse fram en ambisiøs regjeringserklæring i 2005. Norge skulle forhindre avtaleverket i Verdens handelsorganisasjon fra å frata fattige land styringsrett og virkemidler som har vært svært viktige for å utvikle vårt eget samfunn til et velferdssamfunn. Men oppfølgingen, fra ord til gjerning, sviktet. Helene mener følgen er at Norge umerkelig har utviklet nye interesser som kan gå på tvers av andre lands og folks interesser. Umerkelig har politikken i økende grad utviklet seg i skjæringsfeltet mellom næringsliv og byråkrati.

Jeg oppfatter det hun forteller som nok et eksempel på hvordan utenrikspolitikken har skiftet tyngdepunkt fra en idealistisk til en realpolitisk posisjon, og det uten nevneverdig debatt. Gjelder denne situasjonen for hele Norden? Finner vi her ubehagelige likhetstrekk? Skal de utpekte verdiene i vår „vinnervisjon“ bare gjelde for oss, ikke noe også andre skal få velge? Dette burde være aktuelle diskusjonstema.

Organisasjonen *For velferdsstaten*, global, norsk men ikke nordisk orientert?

Organisasjonen *For velferdsstaten* har en bred internasjonal tilnærming til sine saksområder. Utfordringene i hverdagen må nødvendigvis ha et makroperspektiv for øye. Kampen mot liberalisering av investeringer på slutten av 1990-tallet (MAI-avtalen) og dannelsen av Attac og Verdens sosiale forum bidro til å sette det hele i gang. Fordelings- og maktperspektiv ble mye bredere enn tidligere.

Jeg undrer meg over at *For velferdsstaten* ikke har noen parallell i de andre nordiske landene. Hvorfor er det slik?

Helene forklarer at det finnes noen mindre initiativ. Protestene mot globaliseringen har satt spor i flere land. Men *For velferdsstaten*, i likhet med globaliseringskonferansen, handelskampanjen og andre, ser ut til å være et mer særnorsk uttrykk for motstand mot nyliberalismen. Selvfølgelig høster organisasjonen nytte av erfaringer i nabolandene. På velferdsstaten i fjor ble søkelyset blant annet satt på økende sosial og økonomisk ulikhet og nyliberale utdanningssystemer. Da fikk Sveriges erfaringer med en høyreregjering stor oppmerksomhet. Dessuten var det en stor delegasjon fra dansk fagbevegelse som deltok. Tidligere har det kommet folk fra Island.

Årlige konferanser om velferd synes å være et viktig verktøy. Konferanseprogrammene gir et bilde av hva *For Velferdsstaten* mener er viktige tema. Fra 2010 sakser vi stikkord som lønnsomhet og mistillit, fattigdom i overflodssamfunnet, konsultokratiet, tidstyvene, arbeidsliv i oppløsning, klimapolitikk, sykehus i krise - alt så såre aktuelt. Jeg får en følelse av problemer som hopper seg opp. Er holdningen i ferd med å bli defensiv?

Vi må ta tjenestene tilbake!

Helene Bank og hennes folk kan ha tenkt på det samme. For overskriften på årets konferanse 23. mai er parolen „Ta tjenestene tilbake!“ - et kamprop.

„Tanken er å ikke bare å si nei til privatisering. Anbudsreglene i EU/EØS-området er vanskelige, og de er ikke klare. Landene kan derfor langt på veg i egen regi definere hva det offentlige kan drive med. Rettsutviklingen åpner for et større handlingsrom. Det skaper muligheter for å ta tjenester tilbake, slikt finnes det mange eksempler på over hele verden“.

Helene skriver nå på en publikasjon som skal samle erfaringer om hva som trenges for å få til en slik utvikling. „Steinkjer er eksempel på en kommune som har utviklet en eierskapspolitikk for å styrke politisk styring og politikernes ansvar“, sier Helene helt på tampen av vår samtale. Det er åpenbart at hun ser tegn i tiden som gir håp for *For velferdsstatens* oppgaver.

Læs mere på www.velferdsstaten.no

Trugar EU den nordiske velferdsmodellen ?

Av John Dale

Spørsmålet vart i stilt til eit panel av nordiske politikarar i mai 2008.

Men dei likte det ikkje. Og det kan vi forstå. For på scenen sat folk som alltid har meint at Norden og EU er to sider av same sak, eit samkvem prega av harmoni. Arrangørane kan, trass sitt skarpe spørsmål, neppe hatt debatt som mål, snarare å paradere kjentfolk på parti med Unionen.

Med unntak av Dagfinn Høybråten (Krf) såg lista slik ut: Jonas Gahr Støre, norsk utanriksminister, Margot Wallström, visepresident i Europakommisjonen, Alexander Stub, finsk utanriksminister, Mona Sahlin, svensk partileiar, Roald Flåthen, norsk LO-leiar og Håkan Jonsson, svensk statssekretær for EU-spørsmål. EU eit trugsmål ? Nei, dei avviste problemstillinga. Ordet «utfordring» vart likevel brukt av fleire. Alt iflg. referat publisert av det norske utanriksdepartementet.

Ein hypotese: dei visste ikkje

Men når eit spørsmål først er stilt kan det vera til bry og plage. Ofte vil det ikkje vera nok å distansere seg frå det, så ei grunngeving må til. Jonas Gahr Støre hadde kanskje eit serleg behov for å forklare seg, kjend som han er for si akademiske tilnærming. Korleis gjekk det ? Referatet tyder på at han tolka historia til det nordiske samarbeidet i friaste laget. Formålet var å påvise at EU på sett og vis er ei forlenging av Norden. Det kom han ikkje godt frå. Verre var det han ikkje sa, og som bør vera med i alle vurderingar av EU: At EU, så langt frå å vera ei nøytral slagmark, har sitt ankerfeste i liberalistisk tenking.

Verst var likevel fråværet av EURO i samtalen, det mest dramatiske eksperimentet sett i verk hittil i vår verdsdel, men som panelet, med unntak av ein, må ha meint var gode

greier. Og det på trass av at fellesmynten heilt frå starten av møte svære utfordringar, ein av dei nettopp velferdsstaten. Kunnskap om samanhengane her hadde folk tilgang til i 2008. Også Jonas Gahr Støre, må vi tru. Min hypotese er at ingen av dei kjende ja-folka hadde tileigna seg den.

Altså at dei ikkje visste, der dei sat på podiet.

Nordisk samarbeid på 1950-talet: Modell for EU ?

Med desto større er grunn bør vi sjå kristisk på grunngevinga Jonas Gahr Støre brukte for å avvise ei problemstilling som både var og er høgst aktuell.

Først historieskrivinga. Støre minna om at dei fire fridomar som EU er tuftet på (fri flyt av arbeidskraft, varer, tjenester og penger) vart innført i Norden alt på 1950-tallet. For dette utsagnet burde han vore arrestert på flekken. Det vi fekk til på 1950-talet var ein nordisk arbeidsmarknad, ein passunion, ein konvensjonen om sosiale trygderettar. Omfanget var langt mindre enn EUs fire fridomar. Men det er ikkje hovedpoenget: I motsetnad til kva som er tilfelle i EU, låg ei individorientert tilnærming til grunn for dei nordiske politikarane. Målet var ikkje å fremja auka mobilitet av arbeidskraft mellom landa. Difor fanst heller ingen ambisjonar om å løyse opp «uheldige» bindingar, f.eks faglege rettar, kollektive forhandlingsinstitusjonar og velferdstiltak i nyliberalistisk ånd. Kort og godt: Dei nordiske reformene vart gjennomført parallelt med at etableringa av velferdsstaten skreid fram med stor kraft.

EU har ei anna historie: Dei fire fridomane var frå første dag del av eit større byggverk på gang: felles

marknad, felles mynt, politisk union. Eit slikt perspektiv reiser heilt difor andre problemstillingar form velferdsstaten enn dei tankar nordistane hadde i sitt hovud for 50 – 60 år sidan. Og det vert misvisande å hevde, som Støre gjorde på møtet, at medlemslanda i all hovudsak står for velferdspolitikken i EU.

EURO som ikkje-tema

Dernest EURO. Det er god dekning for å hevde, at om EU er problematisk for velferdsstaten, så er EU pluss EURO eit trugsmål. Samanhengen her skulle stått sentralt i samtalen. Men Støre og hans meningsfeller på podiet i 2008 ante truleg fred og ingen fare, dei såg ikkje poenget. Dei kan ha vore gripne av tidsånda og ikkje sett seg skikkeleg inn i situasjonen. Mangt tyder på det: I det nemnde året hadde EURO eksistert i 9 år, (nasjonal mynt vart veksla inn i 2002). Optimismen var stor. Pengereforma hausta fagnad frå mange hald.

Folk slapp å veksle pengar ved grensene og den indre marknaden kunne notere plusspoeng. Entusiastane tok ikkje inn over seg alle alvorlege tilbakeslag for prosjektet, korkje før og etter 1999. EURO-skeptikarane var på si side sjokkert over denne ignoransen. Eg var ein av dei. Sikkert er det at prosjektet gjekk over min forstand. Difor søkte eg hjelp frå ekspertar på London School of Economics. Dei var like rådvile og meinte EURO måtte forklarast «politisk», som unionsbygging.

Men det vi EURO-skeptikarar tolka som varsel om ei komande ulykke, såg ja-folka på anna vis: Hindringar og tilbakeslag kunne taklast, og EURO sigla difor fram som flaggskip for EU, med stor prestisje, og med kurs mot ein føderalistisk statsskipnad. Fellesmynten vart utforma og sett i verk av framståande

Ja til EURO er nei til velferdsstaten.

Men ei sak er klar. Om EURO mot mange odds vert berga frå undergangen, vil det bety farvel til velferdsstaten. Otmar Issing er god til å forklara den fagleg/politiske samanhengen her: Pengeunionen femner om land med høgst ulike realøkonomiar, det finst store skildnader frå nord til sør, frå aust til vest. Dette er umåteleg store problem som må taklast om EURO skal overleve. Issing ser for seg to slags løysingar. EU kan ta steget fullt ut og bli ein føderasjon. Då kan pengar overførast innan unionen. Men Issing har lita tru på at det vil vera politisk mogeleg å få til ein «transfer uniona». Alternativet er å harmonisere dei økonomiske vilkåra, å få økonomiane til å gli i hop. Det er i den samanhengen Issing bannlyser velferdsstaten, eller det han kallar ein europeisk sosial union.

Issing uttrykkjer det slik: «Eit spesielt langsiktig trugsmål mot pengeunionen veks ut frå ambisjonane om å utvikle EU i retning av å bli ein velferdsstat med vidtrekkjande sosiale rettar. Når først slike rettar har fått lovs kraft vil det praktisk talt bli umogeleg å endre på dei sjølv om svære problem melder seg, fordi det alltid vil vera land som nyt godt av status quo.»

Problemet er at Europeisk sosial union vil sementere rigide ordningar heller enn å fjerne dei, og det går ikkje i hop med dei prinsippa pengeunion byggjer på. Om Issing hadde vore med på møtet i Oslo i 2008, ville han nok snudd på problem-stillinga og sagt at, ja, velferdsstaten er eit trugsmål mot pengeunionen. Men folka på podiet visste nok ingen ting om det slike samanhengar. Det er stadig min hypotese.

Akk, om sosialdemokratlar som elsker EU og EURO berre kunne vifta vekk det fæle valget mellom EURO og velferdsstat ? Men diverre heng alt saman med alt.

eksepertar som utan tvil kunne sine fag: Willem F. Duisenberg, Christian Noyer, Sirkka Hamalainen, Eugenio Domingo Solans, Tommaso Padoa-Schioppa og Otmar Issing. Dei vart utpeika som styre i den nye sentralbanken ECB. Nærare omtale av personar trengs ikkje her, bortsett frå om sistnemnde som vart henta inn frå styret i Deutsche Bundesbank.

Otmar Issing

Same året som våre nordiske debattantar med eitt unntak avviste atEU er eit trugsmål mot velferdsstaten, gav Otmar Issing ut si bok om korleis fellesmynten vart skipa. (The birth of the EURO, Cambridge 2008). Han var stolt, for så langt hadde alt gått bra. Det lykkelege resultatet stod i skarp kontrast til kva mange spådde ville henda, skreiv han innleiingsvis. Men hadde dommedagsprofetane teke heilt feil ? Kunne vi enkelt gå ut frå at EURO si sigersog (success story) ville halda fram ? Issing kjende seg ikkje trygg på det. Han innsåg dramaet i det han var med på. Det var noko halsbrekkande over det heile. Difor skreiv han fylgjande:

«Faktum er at for uavhengige statar å overføre sin suverenitet på det monetære området til ein overnasjonal institusjon, medan dei vil halde for seg sjølv større eller mindre grad av autonomi på andre område av politikken, er utan presedens i verdshistorien. Det er difor ikkje tilfeldig at observatørar snakkar om eit eksperiment, ei eksperiment der utfallet truleg vil vera usikkert for lang (considerable) tid framover».

Otmar Issing fekk få år etter boklanseringa enda større grunn til å kjenne uro, og meir enn det: Finanskrisa skapte tvil om EURO vil overleve, i alle fall som mynt innan sitt noverande område. No er han med i mange og store diskusjonar om kva som kan og bør gjerast. For byggverket vaklar.

Nordisk note

Ahtisaari vill ha språkminister

Det behövs en minister som har ansvar för nationalspråken. Den ministern ska ha en stab av tjänstemän till hjälp, till exempel på Justitieministeriet. Det föreslår Folktingets styrgrupp med Martti Ahtisaari [Finlands president 1994-2000] i spetsen.

I dag [9 mars 2011] presenterade styrgruppen sin handlingsplan för ett Finland med två levande nationalspråk. Gruppen har 25 åtgärdsförslag. De första är en långsiktig språkstrategi och en konkret handlingsplan för nästa regeringsperiod. För att utarbeta dem behövs en språkminister.

– Vi hoppas den nya regeringen följer dessa rekommendationer, säger Ahtisaari.

I förrgår träffade han statsminister Mari Kiviniemi och i går alla andra partiledare utom Sannfinländarnas och Vänsterförbundets.

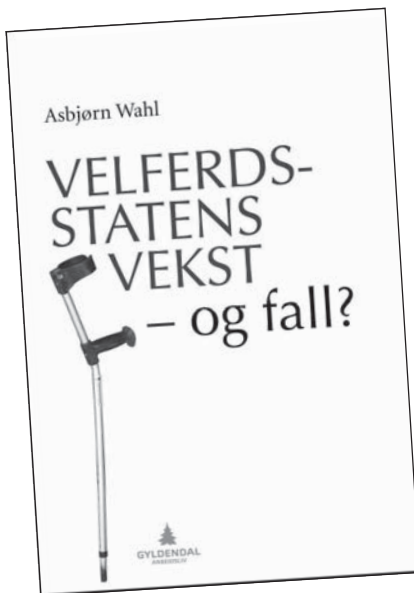
– Ingen protesterade mot tanken på en minister för nationalspråken.

Andra förslag är en språkombudsman på Justitieombudsmannens kansli, en språkansvarig hos varje tvåspråkig myndighet, högre projektstöd för språkduschar och språkbud, svenskundervisning senast från årskurs 6, mer övervakning av språkliga rättigheter inom vården, integrationsutbildning också på svenska på tvåspråkiga orter, tillräckliga resurser för svenska Yle och två obligatoriska språk i studentexamen utöver modersmålet.

Läs **Handlingsprogram - för ett Finland med två levande nationalspråk:**

http://ft.huset.fi/Site/Widget/Editor/137/files/Ft_Handlingsprogram_SVE.pdf

Kilde: Huvudstadsbladet 9/3 2011

Bokmelding av John Dale

Asbjørn Wahl er dagleg leiar i alliansen For velferdsstaten. Han har skrive boka «Velferdsstatens vekst – og fall?», som kom ut i 2009.

Tittelen er storslagen, den set oss på tanken om å stå i eit tidsskilje.

Ein epoke er kanskje over. Men forfattaren brukar spørsmålsteikn:

Det er jo ikkje sikkert det går den vegen. Og etter nokre få sider les eg at tvilen er borte. Ingen grunn til pessimisme, seier Wahl, snarare tvært om. Utsegna er sikkert oppmuntrande for alle som støttar den gode saka, og dei er enno mange. Dei treng stålsetja seg i møtet med alt Wahl dokumenterer, og som peikar andre vegen: Framvekst av marknadsfundamentalisme, åtak på velferdsstaten, brutalisering av arbeidslivet og politikkenes ferd inn i symbolisme. Etter sju kapittel med utfordringar kjem eit åttande som prøver å svara på kva vi kan gjera.

Det er nok det minste som må til for å knyta lina tilbake til den proklamerte optimismen innleiingsvis.

Og likevel kan vi lure på kvifor Asbjørn Wahl er så uroleg for framtida til velferdstaten. Ingen politiske parti med representasjon i våre nasjonalforsamlingar vil skuve den frå seg. Heller konkurrerer dei om å ta æra for byggeverket. Forfattaren er sjølv inne på dette-. I velferdspolitisk perspektiv er vi alle sosialdemokratlar. For å få regjeringmakt må også Høgre forsikre veljarane om sin truskap mot prosjektet. Velferdsstaten er felleseige, avpolitisert, på line med demokratiet. Asbjørn Wahl treng difor ikkje blåsa så sterkt i luren.

Velferd i maktperspektiv

Men det er nettopp avpolitiseringa som skræmer forfattaren. For det er ei mistyding å tru at velferdsstaten er eit resultat av «kollektiv fornuft», der alle partar godvillig har kome fram til ein nøkkel for omfattande fordeling av goder og byrder. Wahl likar ikkje at LO-leiar Flåthen brukar slik fornufts-terminologi. For velferdsstaten er eit kompromiss mellom arbeid og kapital, ei sosial pakt som avspeglar interessekampen i samfunnet. Makt, kamp er poenget. Om ein eller fleire av partane tek ein kvil, eller verre : gløymer noko så elementært, så spøkjer det for kompromisset. Forfatteren viser til historia. Han minner om at kapitaleigarane gav konsesjonar til den andre sida, ikkje fordi dei ville, men fordi dei måtte. Bismarck har vore eit ofte nytta eksempel. Om Wahl skreiv idag kunne han nemnt kongen av Saudi-Arabia, som no drysser ut velferd for å berge makta.

Så det er på tide å skjerpe seg. Maktforholda endra seg som fylgje av den nyliberalistiske offensiven frå omkring 1980. Serleg er dette tilfelle om vi som Wahl opererer med eit utvida velferdsomgrep, der infrastruktur av typen kraftforsyning, kommunikasjon, utdanning osv. også vert rekna med. Marknadsorienteringa ergodt synleg, og institusjonalisert gjennom EU/EØS. Sjølv i ei tradisjonell sosial tyding har vår velferd merka tiltak for å strame inn. Avstanden mellom topp og botn i samfunnet aukar. Alt kraftig forsterka i det siste av finanskrisa.

Men ikkje alle har sove i timen. Wahl dokumenter fleire offensive mottiltak som har sett brems på nyliberalistane. Makt er ikkje tapt for godt, og kan vinnast tilbake. Det er interessant å notere seg at dei fagorganiserte i Norden er mange og sterke. Organisasjons-prosenten er stadig høg. Wahl har likevel ikkje forfatta ei hyllingsbok om den nordiske modellen.

Det kan han nok heller ikkje, i vissa om at landa våre i høg grad har gått sine egne vegar dei siste åra. I Sverige proklamerte t.d. arbeidsgjevarane i 1990 brot med samarbeidet mellom politikken, fagrørsla og næringslivet. Dei gjekk ut av mange partssamansette råd og utval og avviste sentrale forhandlingar med LO. Privatisering vart fremja i stor stil av ulike regjeringar. Dette kan vera noko av bakgrunnen for at statsminister Jens Stoltenberg reserverer seg mot å bruke uttrykket «nordisk modell». No snakkar han om «norsk modell».

Asbjørn Wahl meiner åtaka mot velferdsstaten også underminerer demokratiet. Akkurat denne samanhengen er ikkje så klar. Det kan vera delte oppfatningar om kor stort operasjonsfelt vårt folkestyre bør ha. Stor eller liten stat er ikkje ja eller nei til demokrati. Derimot kan vi med visse slå fast at demokratiet er bunde opp til nasjonalstaten. Om globale marknadskrefter får råde grunnen, mister borgarane i landa styringa. Demokratiet taper, og også velferdsstaten, i den rekkefylgja.

Velferdsstatens vekst - og fall?

Forfatter: Asbjørn Wahl

Utgivelsesår: 2009

284 sider

1. utgave Bokmål

ISBN/EAN: 9788205387799

Debattinnlegg**En nordisk forbundsstat kan bli en ulykke**

Nordisk samarbeid er omfattende. Både det formelle og det uformelle samarbeide utgjør et av de mest omfattende regionale samarbeider i verden. Samarbeidet skjer på alle plan fra nordisk sjakkmeisterskap til nordiske statsministermøter. Nordisk samarbeidet er unikt fordi det har stor folkelig legitimitet. Meningsmålinger viser at nordisk samarbeid har en oppslutning i befolkningene på nærmere 80%.

Samarbeidet er unikt fordi det skjer mellom likeverdige parter. Ingen part kan påtvinge en annen en politikk som ikke er ønsket. Samarbeidet bygges på enighet.

Det nordiske samarbeide har lange røtter. Dagens offisielle nordiske samarbeid er likevel forholdsvis nytt. Gjennom Helsingforsavtalen fra 1962 er samarbeidet regulert. I snart femti år har vi hatt en avtale som traktatfester et likeverdig samarbeid mellom de fem nordiske land og som gir representasjon til de tre selvstyreområdene Færøyene, Grønland og Åland.

Det mellomstatlige samarbeidet i Norden er nå til debatt. Enkelte er ikke fornøyd med dagens samarbeidsform. Noen ønsker et mer slagkraftig Norden med raskere beslutninger og mener et mellomstatlig samarbeid er for tidkrevende. De ønsker heller en føderasjon der flertallet skal bestemme. Slik skal Norden bli en slagkraftig aktør i den internasjonale økonomien og i politikken. I Nordisk råds og Nordisk ministerråds nye debattbok (2010), skrevet av historiker Gunnar Wetterberg, argumenteres det saklig og entusiastisk for en nordisk forbundsstat.

Foreningen Norden i Norge har prisverdig nok tatt opp debatten ved blant annet å invitere Wetterberg til en konferanse for tillitsvalgte på Voksenåsen i Oslo 5. og 6. februar i år. Jeg og andre fra Fritt Norden Norge var tilsted. Det var et interessant foredrag og flere interessante innlegg. Jeg valgte

likevel å advare Foreningen Norden mot å gå for langt i debatten. Foreningen Norden skal styrke de kulturelle bånd og være forsiktig med å uttale seg om konstitusjonelle spørsmål. Jeg minnet om Foreningen Norden i Danmark som ble delt i forbindelse med EU-debatten i 1972.

En forbundsstat kan bli en ulykke for Norden og det nordiske samarbeidet. Den dagen partene ikke lenger er likeverdige, men må bøye seg for flertallets beslutninger, kan bringe fram noen av de mørke sider fra nordens historie og minske den folkelige legitimitet et godt samarbeid er så avhengig av. Fritt Norden står for et mellomstatlig samarbeid i Norden der konsensus er det bærende prinsipp. Det er viktig å ikke la seg forføre av tanken på et „slagkraftig“ Norden der et flertall skal kunne trumfe gjennom en politikk det ikke er enighet om.

*Torbjørn Dahl,
Lillehammer*

Debattinnlegg**Tillväxtslaveriet**

Når alle har blitt slavar finns inte längre någon annan part att strida mot än sig själv. Vi medverkar alla i en samhällsprocess, där ständig materiell ekonomisk tillväxt är påbjuden, i konkurrens med andra nationer och folk över hela jorden. En årlig välståndsökning anses nödvändig.

Som enskilda individer ålägger vi oss att delta, solidariskt och disciplinerat . Ökad produktions- och konsumtionstakt och en ständig strävan efter högre vinster, utdelningar och löner sporrar oss. Detta är att skapa s.k. välfärd utan att bekymra sig över vilka värden begreppet innehåller. Rakt och tydligt analyseras inte välfärdsbegreppet. Den ständiga tillväxten kopplas inte seriöst och helhjärtat till frågor som: Framsynthet, Hållbar

Utveckling och Livets Mångfald i vid bemärkelse.

I det moderna samhället har vi blivit tillväxtens slavar. Snabb teknikutveckling och bekvämlighet lockar och förblindar. Vi låter oss bindas i ofrihet och medveten tankelättja. Vi accepterar att tillvarons s.k. mjuka värden får stå tillbaka för krass ekonomisk vinning och oroar oss inte över att våra rika sinnliga opplevelsemöjligheter beskärs. De kan kanske i „bästa“ fall inordnas i ett bärkraftigt ekonomiskt konsumtionsmönster.

Kravet på ökad levnadsstandard och överflödet på varor från omvärlden, får oss att göra „fel“ prioriteringar. Dessa prioriteringar gäller inte lärkornas sång, vårens blåsippor, violinsonater eller kärleksfulla mänskliga möten, opplevelser som kan störa ett rationellt välfärdsskapande samhälle. Fattiga som rika är slaviskt bundna vid tillväxtens maskineri. Snabbare än tidigare lär vi oss, redan i skolåldern, att undertrycka det irrationella jagets frågor och förundran inför livet. Detta är en lägesbeskrivning år 2010. Slaveriet har pågått länge nog! Strejkar ingen kommer det att bli mycket värre. Världens samtliga länder har siktet inställt på tillväxt. Ska den begränsas till att vara enbart ekonomiskt och materiell, kommer en rik och mångfacetterad sinnenas välfärd att gå förlorad i en utarmad värld.

Hur ska vi gemensamt ta oss ur detta dilemma? Går det? Måste vi inte i så fall skapa en strategi för det själv-påtagna slaveriets oppløsning? Hur forma en ny kultur, där alla livets rika värden möts i samklang och harmoni? Där inte ruiner utan lustgårdar skapas för kommande generationer?

Var och en av oss, på alla nivåer i samhället, måste engagera oss i tillväxtslaveriets svåra problematik och våra politiker ges mod att fatta obekväma, men nödvändiga beslut. Inte i morgon utan nu och framöver, om vi vill värna människans värdighet och en livgivande, grönskande jord.

*Kurt Gustafsson
och Gunilla Winberg*

Nordisk Folkemøde/Folkerigsdag 2011 på Færøerne

Selvstændighed for en nordisk ø-nation

– hvad er der gjort, og hvad kan der gøres?

Fest og folkerigsdag på Færøerne

Af *Jesper Morville*

Nordisk Folkerigsdag 2011 står i selvstændighedens og Nordatlantens tegn

I dagene 25. til 31. juli byder Torshavn årets nordiske folkerigsdag velkommen. Det traditionsrige idéforum har i 21 år samlet græs-rødder fra hele Norden til drøftelser og erfaringsudveksling om miljø, freds- og solidaritetsarbejde og, ikke mindst, demokrati og selvstændighed i forhold til EU – og, for Færøerne, Grønland og Ålands vedkommende, også i forhold til Danmark og Finland.

Ud over spændende og aktuelle politiske diskussioner vil man på folkerigsdagen kunne deltage i den berømte færøske Olaifest (i dagene 28. til 30. juli) med sang og dans i de lyse sommeraftener.

Hovedoverskriften for årets træf er **“Selvstændighed for en nordisk ø-nation – hvad er der gjort, og hvad kan der gøres?”**

Man vil blandt andet høre om det færøske ønske om medlemskab af

frihandelsorganisationen EFTA. Andre emner er:

- Hvilke ressourcer skal der til, for at en ø-nation på 50.000 indbyggere kan overleve?
- Hvad betyder klimaforandringerne for det nordatlantiske område, for dets ressourcer og dets strategiske betydning?
- Og hvorfor er dette område pludselig blevet så interessant for EU?

Disse temaer belyses af bl.a. Hógni Hoydal, der også repræsenterer Færøerne i Folketinget.

Fra Danmark deltager bl.a. Folkebevægelsens tidligere EU-parlamentariker, Birgit Bjørnvig og Line Barfod MF og medlem af Nordisk Råd for (Dk)

Folkerigsdagen er arrangeret af foreningerne Frit Norden.

Det endelige program vil snart kunne ses på www.fritnorden.dk

Tilmelding senest 20. maj

Praktiske oplysninger

Deltagerafgift: kr. 250

Overnatning I værelser på Tors-havns Tekniske Skole. Hvis man kun overnatter under selve folkerigs-dagen, fra 24. juli til 28. juli i dobbeltværelse: 485 kr./person/døgn (incl. morgenmad)

Hvis man også deltager i Olaifesten, dvs. overnatter fra 24. juli til 31. juli er prisen for overnatning i dobbeltværelse: 430 kr./person/døgn

Heldagstur til Mykines: kr. 450

Transport Danmark-Færøerne:

Der er mulighed for at sejle fra Hirtshals til Torshavn med afgang den 23. juli og retur den 31. juli. Prisen for en returbillet med båd er ca. 2.500 kr. i en 4-personers kahyt og 3.33 i en 2 personers.

Med fly er prisen for en returbillet ca 2.900 kr.

Tilmelding - inden 20. maj

Rejse fra Danmark:

Jesper Morville,
jespermorville@mail.dk

Rejse fra Norge:

Marianne Westby,
marianne-westby@gmail.com

Rejse fra Sverige:

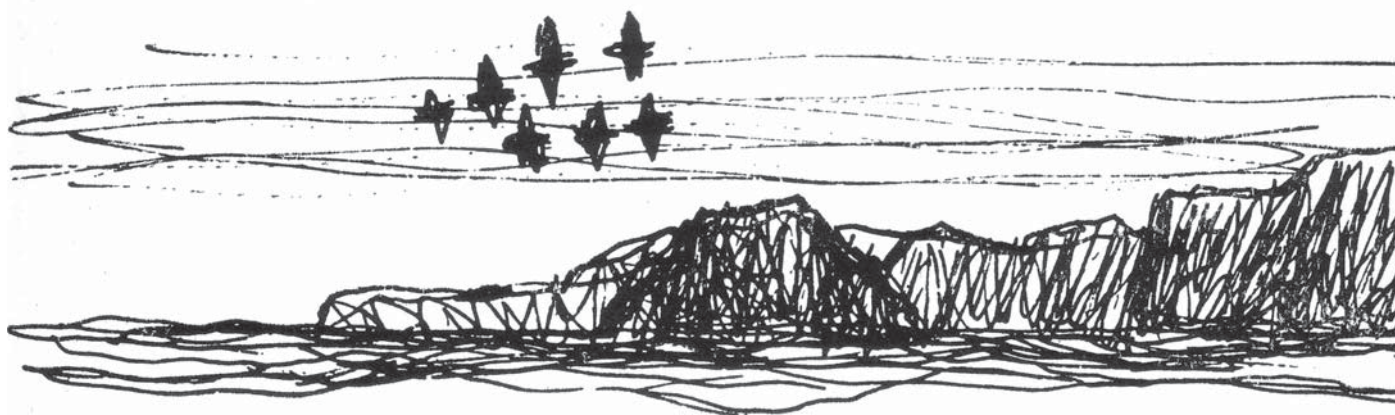
Gunilla Winberg,
gunri@telia.com

Færøerne:

Jógvan H. Gardar,
faroyene2011@flesjar.no

Husk at skrive om du/i ønsker overnatning på Den tekniske Skole.

Program for Nordisk Folkerigsdag 2011 på Færøerne

Hovedtema:

**Selvstændighed for en
nordisk ø-nation**
– hvad er der gjort, og hvad
kan der gøres?

Mandag den 25. juli:

Formiddag

Velkomst og rundvisning i Torshavn
og Kirkjubøur (hvor den norske
kong Sverre, der "talte Roma midt
imod" blev født og voksede op),
evt. ved Gunnar Hoydal

Eftermiddag:

**Introduktion til værtslandet ved
færøsk politikere**

**Demokrati: politisk
selvstændighed**

– **Færøernes situation**

Oplæg: Medl. af Lagtinget og
Folketinget Hógni Hoydal
(Færøerne)

**Ressourcer og kampen om
ressourcerne**

Oplæg ved bl.a. Peter Ørebeck,
Universitetet i Tromsø (Norge) og
en færøsk politiker

Aften: kulturelt indslag, evt. med
Einar Már Gudmundsson (Island)

Tirsdag den 26. juli:

Morgen og formiddag:

**Øst- og Vestnorden –
fællesskab og forskelle**

Paneldebat med bl.a. tidligere
direktør for Nordens Hus på Island
Maj Britt Imnander

**Småstatsforskning og
samarbejde mellem Åland
og Færøerne**

Oplæg ved repræsentant fra Ålandsk
forskningsprojekt

Eftermiddag og aften:

Norden og EU

– **EU's interesser og strategi;
de folkelige bevægelser
interesser og modstrategi**

Paneldebat med bl.a.

John Dale, Senterpartiet (Norge) og
Line Barfod, MF og medl. af Nordisk
Råd (Danmark)

Lokaldemokrati og EU

– oplæg ved tidligere medlem af EU-
parlamentet og kommunalbestyrel-
sesmedlem Birgit Bjørnvig, Samsø
(Danmark)

Tegning: Sven Havsteen-Mikkelsen

Onsdag den 27. juli:

Heldagsudflugt til Mykines.

Efter hjemkomst: socialt samvær og
kultur

Den 28. og 29. juli kan man
opleve den traditionsrige Olaiifeste,
hvor færingerne's Lagting åbnes
med en procession, og man
markerer årssagen for Olav den
Helliges død i slaget ved Stiklestad i
1030. Dagenes markeres bl.a. med
kaproning i færøbåde, sang og
musik og en Olaiudstilling i Nordens
Hus. Man kan fortsat overnatte på
Den tekniske Skole i Torshavn.

Lørdag den 30. juni:

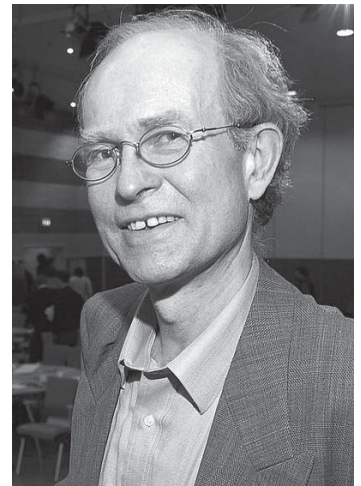
til fri afbenyttelse

*Ret til ændringer i programmet
forbeholdes*

Tegning: Sven Havsteen-Mikkelsen

BOKANMELDELSE
skrevet av Peter Ørebech,
Universitetet i Tromsø (NFH)

En nestor vandrer videre

Fritz C. Holte, som gjennom en mer enn en mannsalder har markert seg som en solid formidler av sosialøkonomisk teori til tusener av studenter ved universiteter, høyskoler og gymnaser har benyttet sitt otium til å formidle alternativ kunnskap. Undertegnede har ikke bare fått bryne seg på Holtes fremstillinger av sosialøkonomien på økonomisk gymnasium, men også på det juridiske studium. Og så nå igjen! Hvilket frydefullt gjensyn med «den gamle mester»! La en halvstudert som meg kikke utenfra og inn på økonomifaget!

Holtes kritiske blikk i «En fjerde vei» på gjeldende økonomiske læresetninger står ikke alene. Et nær beslektet og mer utførlig arbeid er «En annen verden er mulig. Et alternativ til internasjonal markedsliberalisme» (Holte forlag 2002). «En fjerde vei» er et djervt forsøk på å skissere alternativer som bryter med dagens markedsliberalisme, uten å introdusere planøkonomi («En fjerde vei» s. 10). Holte kaster kritisk søkelys på en del etablerte økonomiske sannheter og undersøker bruddene på forutsetningene (utdyper dette i «En annen verden» s. 83-85). Ingen skal beskyldes Holte for å vandre verken på den slagne landevei eller på gjengrodde stier. Her er (ånds)frisk utmarsj på jomfruelig mark. Og det trengs, det er langt mellom hver gang økonomiske forståelsegipære evner å stake ut veien videre.

Bokutgivelsen var godt «timet» – den i dag sterkt prøvede fri kapitalflyt og selvregulering i kapitalmarkedene tatt i betraktning. Alle mener at noe må gjøres, men hva? Kan Holtes bidrag peke ut veien? Kan Mammon under høy sigarføring heve pekefingeren og erklære at fy, grådighet er ikke pent! For så deretter å snu flosshatten med bønn til «The Fed» om en skjerv, slik at pyramidespillet kan fortsette? Gjelder kanskje ikke «the theory of the grabbing» som Nobelprisvinner Trygve Haavelmo uttrykte det i

1954?1 Står vi ikke her som beskrevet av Thorstein Veblen, overfor en hær av gratispassasjerer hvis siktemål er fortsatt fri reise på første klasse?2 Jo visst! En ting er at forretningsetikk ikke holder: Verre er det med markedsliberalismens nådestøt. Er eneste redning statsintervensjon og stram regulering? Er dette Holtes medisin?

Jeg skal her ikke svare direkte på det. Det er tilstrekkelig å nevne at Holtes tiltak rommer regler og reguleringer f.eks. skatteregler (s. 35), «regler for ... kapitaloverføringer» (s. 39), «det kreves tillatelse ... for å kunne overføre kapital» (s. 42), «[s]terkere restriksjoner ... på handel» (s. 53), «den offentlige styringen» (s. 69), «en sosial lov» (s. 116) etc.

Holtes svar rommer statlig styring ved bruk av direkte virkemidler slik som rettsregler. Dette får meg til å konkludere at rettsøkonomien har en fremtredende plass i Holtes analyser, og at dette faget vil kreve atskillig oppmerksomhet i årene som kommer.

Den gamle veien

Hensikten med boka er finne brukbare alternativer til det markedsliberalistiske system. Boka behandler hva Holte kaller «de fem problemene», hhv. offentlig fattigdom, høy arbeidsløshet, skjev fordeling av næringsinntekter, et brutalt arbeidsliv og miljøfiendtlige produksjonsmetoder.

At akkurat disse er valgt skyldes at de er nærmest knyttet til dagens markedsliberalisme, den frie flyten over landegrensene. Disse problemer må bryne seg mot det Holte kaller «de sju rammebetingelses-kravene», dvs. ikke høyere skatt enn andre land, lønnsandelen av næringsvirksomheten må utvikle seg jevnt med de land som vi konkurrerer med, et fleksibelt arbeidsliv, satsing på undervisning og forskning, infrastruktur som tjener næringslivet, venting med miljøkrav som er særnorske og derved særlig kostnadsdrivende og en prisstigning som følger

andre land. Ved brudd her vil Norge miste sin tiltrekningskraft på etableringer og investeringer.

Holte har to mulige veier ut av uføret: Det som kalles «det alternative økonomiske system for Norge» (ASN) og det som betegnes som «det alternative system for Industrisamfunnet» (ASI) hvorav forskjellen mellom de to ligger i det forhold at ASN betegner reguleringer av norsk utenrikshandel og kapitaloverføring som atskiller seg fra det nåværende systemet, mens de øvrige land fortsetter som nå. ASI baserer seg på at alle industriland samhandler som om de var ett samfunn, eneste vilkåret er at rammeverket for samhandlingen er annerledes enn under det nåværende økonomiske systemet.

Plattform for forslagene finnes i kap. 2 der Holte fremstiller dagens ordening. Dette gjør han ved å omtale Norge sett i forhold til «de fem problemene». Dette er en problembeskrivelse fordi det er virkningene av det markedsliberalistiske system som han er ute etter (s. 13).

Etter en gjennomgang av «de 7 krav» vurdert opp i mot «de 5 problemer» finner Holte at Norge ikke kan sørge for noen varig reduksjon i problemene rett og slett fordi vi er tvunget til å delta i konkurransen om konkurranseevnen og konkurransen om å være attraktiv for lokalisering av næringsvirksomhet her i landet. Den bakenforliggende årsaken til de to konkurransene er ifølge Holte at vi har valgt å følge systemet med fri flyt. For egen regning vil jeg tilføye at anbudsregler for vestlige industrisamfunn nødvendiggjør konkurranse som system. Enda mer grunnleggende er selvsagt den menneskelige trang til

En fjerde vei : alternativer til internasjonal markedsliberalisme av Fritz C. Holte
Utgitt av Unipub Forlag i 2008
169 sider, Bokmål
ISBN10: 8274773624
ISBN13: 9788274773622

gratisgoder: Men som kjent: «There is no such thing as a free lunch!»

Problembeskrivelsen i kap. 2 utdypes i kap. 3. Her behandles arbeidsløsheten og skattene. Det vurderes om – og i hvilken utstrekning – hvert enkelt av «de 7 krav» må være oppfylt. Sarkozys politikk for Frankrike brukes som illustrasjon.

Kapittelet har en arbeidsløshetsstatistikk for Norge i perioden 1948-2006 (s. 32). Holte velger å se bort i fra at underoppfyllelse av en av «de 7 krav» kan kompenseres ved en overoppfyllelse av noen av de andre (s.33).

Arbeidsløsheten betegner Holte som høy, sett i forhold til hva som AP-regjeringen karakteriserte som høy i perioden forut for innføringen av «fri flyt». Den er over dobbelt så høy i dag som den var da varsellampene begynte å blinke for finansminister Per Kleppe i 1975. Selv om ledigheten i den senere fase av «fri flyt» har vært rekordlav, noe som motsier Holtes syn, har han rett i at myndighetene i dag er tilbøyelig til å godta noe høyere ledighet enn tidligere. Holte stiller egentlig ikke spørsmålsteget ved om høy arbeidsløshet er en god eller dårlig ting: Det er sterkt negativt.

Det synes også å være regjeringen Stoltenbergs syn oktober 2008 i og med at statsbudsjettet løsner litt på pengesekken. Om dette er valgmat for 2009 eller om det innvarsler et nytt framstøt for motkonjunktur-politikken vil først fremtiden kunne vise.

Holte skiller mellom ulike typer arbeidsløshet, hhv. den som følger av lav etterspørsel og omstilling. Holte antar at vi i årene fremover vil se at samlet etterspørsel er mindre enn samlet tilbud (s. 28). Han mener omstillingsledigheten er skyld i at arbeidsløsheten har mer enn 3-doblet seg (s. 31).

Skattene skal ikke være høyere enn i andre land. Holte legger til grunn at skatteøkninger som i første omgang rammer lønnstakere, på litt sikt vil ramme bedriftene, og derfor ikke lønnstakerne (teorien om skatteovervelting, s.35). Holtes setning om skatter og arbeidsløshet settes så inn i den illustrasjon som benyttes, Frankrikes president Nicolas Sarkozy erklæring om tiltak for å redusere arbeidsløsheten. Holte legger til grunn (uten å bekrefte at så virkelig er tilfelle) at Sarkozy får rett i at tiltakene fører til økt etterspørsel og derved også lavere arbeidsløshet. Dette vil resultere i rask vekst i BNP og at dette fører til høyere levestandard. Med en slik forutsetning følger det imidlertid andre problemer som Sarkozy ikke har annonsert: Bedret fransk konkurransevne betyr at andre industriland får svekket sin konkurransevne overfor Frankrike (s. 36). Dette betyr i sin tur at disse andre land vil iverksette tiltak for å bedre denne. Holte hevder så at det ikke er sikkert at Sarkozy får rett. Fagorganiserte vil protestere, ungdommer likeså. Aksjoner som blir resultatet fører til ustabilitet og dårlig forutsigbarhet: «Det vil i så fall gjøre De fem problemene i Frankrike enda alvorligere enn de er nå» (s. 37). Finansskandalene i USA har kanskje gjort denne ustabiliteten atskillig mer framskutt enn noen (herunder også Holte) kunne ane?

Den fjerde veien

I kapittel 4 vendes så blikket fremover: Hvordan ser det alternative økonomiske systemet ut for Norge (ASN)? Holte stiller to krav til ASN: 1) det skal gi varig reduksjon av «de 5 problemer». 2) Intet ved ASN skal gjøre forholdene like uakseptable som de er under dagens ordening (s. 39). Med dette som utgangspunkt forkaster Holte så tre alternative systemer, hhv. internasjonalisering, Nord- Korea modellen (full isolasjon fra verdens-handelen) og planøkonomi a la Sovjet. ASN gjør det mulig for Norge å bryte rammebetingelse-kravene uten at

dette fører til stadig økende innenlandsk arbeidsløshet. Derfor gjør ASN det mulig for Norge å få redusert «de 5 problemer». ASN medfører at Norges deltakelse i konkurransen om å være attraktiv som lokaliseringssted for industri elimineres ved at det innføres regler som strengt begrenser overføring av kapital til og fra andre industriland. Systemet som Holte omtaler bygger på at Norge ikke lengre deltar i industrilandenes konkurranse om å tiltrekke seg næringsvirksomhet, nødvendig kapital skaffer Norge ved egen sparing, kapitaloverføring er lisensiert, tilbud og etterspørsel styrer hva som skal produseres og prisen på det som produseres, importreguleringer hindrer fri flyt av landbruksvarer inn i Norge, devaluering av typen «the crawling peg»³ som gir styringsmuligheter for prisnivå innenlands (se sammenfatningen s. 49). Mange vil nok bestride at dette egentlig er et velegnet virkemiddel.⁴

I kap. 5 kikker Holte inn i krystallkulen. Hva er utsiktene til at Norge går over på ASN? Holte mener at misnøyen med forholdene i dag skyldes den frie flyt av kapital og varer over landegrensene (s. 53). Men som påpekt, motstanden mot endring vil være betydelig: Holte legger i sin analyse til grunn at folkelige protester, aksjoner eller politisk aktivitet ikke fører til omlegging til ASN. Det som da skjer er at de «økonomiske mekanismene som har skapt dagens problemer, vil føre til at De fem problemene blir enda verre enn de er i dag» (s. 55). Dette skaper i sin tur nye protester, som før eller senere vil føre til sammenbruddet. Trolig – slik jeg ser det – vil finansskandalene i USA bringe dette fram i tid.

Før eller senere kommer derfor ASN til å bli innført (se kap. 6). Noen av de ingredienser i systemet som Holte ser for seg er «garanterte jobber». ASN vil føre til at «de 5 problemer» reduseres varig. Forutsetningen er imidlertid at Norge kan bryte «de 7 krav» uten at det fører til økende arbeidsløshet. Kontrollen over kapitalen står derfor sentralt. Fordi vi under ASN fortsatt konkurrerer med utenlandske bedrifter om konkurransevnen blir spørsmålet om Norge under ASN kan løse «de 5 problemer» uten at det nødvendigvis fører til at Norge taper denne evnen til å konkurrere (s. 61). Holte gjennomgår så de 5 problemer og finner at på

tross av at det er trange grenser for tempo i omleggingen i retning ASN (ved hjelp av devaluering), vil Norges forsøk på å bryte ut av de tradisjonelle spor være eksempel til etterfølgelse, dvs. at hvis mange følger Norge vil dette gi store ringvirkninger (s. 65). Holte forutser en rekke innvendinger slik som bl.a. at det er urealistisk, for radikalt, dårligere vekst ilevestandarden og mye mer byråkrati. Holte avviser disse innvendinger, og dels at det kritikerene synes at er negativt, ifølge Holte faktisk kan være positivt (s. 69). Holte drar her nytte av historiske erfaringer (for eksempel eksportpolitikken som ble fulgt etter den 2. verdenskrig, som vist s. 75).

Med ASI (Alternativt System for Industrilandene kap. 7) illustrerer Holte en modell som behandler alle industrisamfunn under ett (fordi det er mer likheter enn forskjeller mellom dem). Under ASI forsvinner de 7 rammebetingelses-kravene, hvilket medfører at «de 5 problemer» får sin løsning, om ikke helt så i alle fall nesten, jf. at det alltid kan tenkes offentlige oppgaver som man ville ha løst, men som pengene ikke strekker til for. ASI medfører at konkurransen om lokalisering av industri er fjernet som følge av strikte regler om kapitalflyt. Dette fordrer at det finnes en internasjonal bank, som bøtelegger land som konkurrerer for godt (s. 83), dvs. som skaper ubalanse i den internasjonale handel. Bøtelegging som system ble foreslått i kriseårene på 1930-tallet av John Meynard Keynes. Holte forenkler sterkt det bildet som møter oss i den virkelige verden. Han nevner bl.a. at han i sin fremstilling av ASI utelater et problem som må drøftes, nemlig plassen til fremmedarbeidere. Holte er ikke skråsikker på at alt er korrekt og at kritikere som finner feil i fremstillingen av ASI oppfordres til å komme på banen.

Målet som ASI skal oppfylle er 1) at et hvilket som helst industriland vil få en varig reduksjon av «de 5 problemer» og 2) at det ikke skaper mer uakseptable forhold enn dem som følger av det nåværende systemet. Holte hevder at hans ASI modell tilfredsstillende dette kravet.

Holte behandler organiseringen av kapitalflyt, vareflyt, en ny valutabank, betalingssystemer for import og eksport og målet om balanse i

utenriksøkonomien. Virkningene for Norge ved å gå over til ASI blir gjenstand for vurdering, herunder også likheter og forskjeller mellom ASI og ASN. En viktig virkning er «avvikling av begge de to konkurransene» (s. 87) som i dag tvinger Norge til å oppfylle «De 7 kravene». Under ASI forsvinner kravene, hvilket medfører at «de 5 problemer» får sin løsning, om ikke helt så i alle fall nesten, jf. at det alltid kan tenkes offentlige oppgaver som man ville ha løst, men som pengene ikke strekker til for. Også når det gjelder kap. 7 og ASI vil det dukke opp en rekke innvendinger. Det er for radikalt, det resulterer i lavere levestandard og mer byråkrati, noe Holte avviser.

Fremtidsveien

I kap. 8 skisserer Holte veien videre. Han forutser at frustrasjonene over markedsfriheten vil føre til omfattende protester (s. 93). Dette vil reversere mange ting, herunder medføre at markedene blir mer nasjonale i industrilandene. Da det også er en viss sannsynlighet for at det kan gå videre på samme veien som nå, vil man måtte se i øynene scenarier slik som massearbeidsløshet, meget skjev inntekstfordeling, brutalt arbeidsliv, avvikling av velferdsstaten og manglende håndtering av miljøproblemer. Det blir følgelig verre, ikke bedre. Han slutter seg i så måte til Thorstein Veblens oppfatning. 6 Til slutt må nasjonalstatene – om de skal overleve – måtte bryte ut av internasjonale avtaler om fri flyt. Etter en periode med kaos, vil nye samarbeidsformer oppstå. Holte mener at ASI vil være et dugelig system. Ikke bare må nasjonalstatene selv regulere økonomien, internasjonale avtaler av neomerkantilistisk karakter vil oppstå. 7

I kap. 9 omtales virkningene av ASI for U-land og de globale miljøproblemer.

Holte sammenligner fremtidsutsiktene ved de to alternativer, at industriland beholder nåværende system og hvis de går over på ASI. I det første tilfelle er det umulig for uland å komme ut av fattigdom og nød (s. 99). Holte tar utgangspunkt i kravet om rettferdig handel og påpeker at de som tjener på billig produksjon i uland er eierne og selgere i iland, foretak i u-land, og i-land forbrukerne

som får varen billigere enn den kostet mens den ble produsert i i-land. Dette endrer seg under ASI, mener Holte fordi «de 5 problemer» da blir varig redusert. Dette vil også resultere i at rettferdig handel lettere kan oppnås, fordi myndighetene får større handlingsrom, og kan også gi plass til rettferdig handel, humanitære formål og langsiktig tenkning. Disse forhold sannsynliggjør at overgang til ASI vil bedre muligheten for å komme ut av fattigdommen (s. 100).

Avslutningsvis har Holte noen sider om virkninger på det globale miljøet ved overgang til ASI. Fordi Holte antar at produksjonen vil øke mer under nåværende system enn ASI antar han at reduserte utslipp vil følge av ASI. Men her er Holte pessimist, ikke en gang overgang til ASI holder: «Langt mer dramatiske endringer i organiseringen av verdensøkonomien vil være nødvendig» (s. 105).

Boka har 8 tillegg: Disse spenner fra økonomisk globalisering, reelt demokrati, markedsliberalismens fortrinn produktivitetendringers virkning på industriutviklingen, og industrisamfunnet ved overgang til ASI, radikal omlegging av energipolitikken, arbeidsinnvandring og en framstilling av teorier om «den langsiktige Phillipskurven» (dvs. sammenhengen mellom inflasjon og arbeidsløshet). Mange premisser og en rekke ledd i de økonomiske resonneringer er utelatt fra «En fjerde vei». Lesere som synes at dette er et savn anbefales å kombinere lesningen av denne bok med «En annen verden er mulig». Selv hadde jeg stor nytte av å lese Del XIII (s. 180-182) i sistnevnte bok der Holte bl.a. forklarer strategien for frigjøring fra rammebetingelsene.

Mens mange kan være enige med Holte i at nyorientering av norsk politikk kun kan skje ved endringer i «rammebetingelseskravene», er det nok adskillig uenighet om den veien som Holte anbefaler er farbar og langt mindre; den eneste farbare.

Bemærk:

Noter og referanser til denne artikkel kan findes på hjemmesiden:

www.fritnorden.dk

Debattinnlegg

Systemdebatten i Norge

- siden slutten av 1970-årene

Av Fritz Holte

De tre siste tiårene før den nåværende krisa var tilhengerne av markedsliberalisme på offensiven i debatten om økonomiske systemer. De hevdet at det markedsliberalistiske systemet er det beste, og begrunnet det for en stor del ved å hevde følgende: Dette systemet er det mest effektive i den forstand at det fører til raskest vekst i bruttonasjonalproduktet. Mange av tilhengerne av det markedsliberalistiske systemet hevdet også at systemdebatten hovedsakelig bør dreie seg om å peke på svakheter ved alternativene til markedsliberalisme. I denne perioden var de fleste politikere så sterkt påvirket av markedsliberalistene at det var utenkelig at det skulle bli foretatt systemendringer som brøt sterkt med markedsliberalismen. Krisa har endret dette. Den har ført til at alvorlige svakheter ved det nåværende økonomiske systemet er blitt synlige. Nå er det tilhengerne av markedsliberalisme som er på defensiven. Det skaper muligheter for å få systemendringer som bryter sterkt med markedsliberalismen, og det er muligheter som motstanderne av markedsliberalismen bør bruke lenge.

Jeg foreslår at „ overgang til ASI (Alternativt system for industrilandene) skal være det viktigste målet i de rødgrønnes valgkamp i 2013.

Forslaget bygger på følgende:

1. Jeg mener at det kan argumenteres på en overbevisende måte for at det skapes mye bedre forhold i ASI enn i CSI (Det nåværende økonomiske systemet i industrilandene) både i Norge og i andre industriland.

2. Jeg tror at det vil være mulig i løpet av få år å gjøre en betydelig adel av den norske befolkningen kjent med de viktigste trekkene i ASI.

3. Jeg tror at de fleste av dem som blir kjent med ASI vil være enige om følgende: Både i Norge og i andre industriland kan forholdene bli betydelig bedre hvis Industrisamfunnet går over fra CSI til ASI.

Jeg ser to muligheter for at Industrisamfunnet kan få et økonomisk system som i hvert fall langt på vei svarer til ASI.

1) Framtidsutsiktene for CSI er i dag så dystre at det er langt fra umulig at dette systemet kommer til å bryte sammen. Et sammenbrudd av dette økonomiske systemet vil antakelig i første omgang føre til kaotiske forhold. Men etter en tid vil landene å prøve å bygge opp et system for økonomisk kontakt med hverandre. Når dette skjer, kan det tenkes at Industrisamfunnet da går over til ASI.

2) Det kan også tenkes at noen industriland før det nåværende økonomiske systemet bryter sammen gjør noe for å oppnå en del av det de vil oppnå hvis Industrisamfunnet går over til ASI. Her er et eksempel:

La oss anta at Norge og Sverige går over til et økonomisk system de kaller *Det Alternative Økonomiske Systemet for Norge og Sverige*. Systemet består av to deler. En av delene er regler for kapitaloverføringer og handel mellom Norge og Sverige. ASI er modell for denne delen. I likhet med hva som skjer for alle industriland i ASI, blir Norge og Sverige i Det Alternative Systemet for Norge og Sverige kvitt lokaliseringskonkurransen mellom de to landene ved å forby kapitaloverføringer mellom dem. Konkurransen om konkurransevne mellom de to landene blir de kvitt ved å la en norsk/svensk bank bøtelegge land som har for god konkurransevne i handelen med det andre landet.

Den andre delen av Det Alternative Systemet for Norge og Sverige består av regler for Norges og

Sveriges kapitaloverføringer til og fra og handel med andre industriland. Det er en akseptabel forenkling å se bort fra virkningene av reglene i denne andre delen fordi de antakelig er betydelig mindre enn virkningene av reglene i den første delen,

Av de samme grunner som fører til at et vil by på fordeler for alle industriland om industrisamfunnet går over til ASI, vil det by på fordeler for Norge og Sverige om disse landene går over til Det Alternative Økonomiske Systemet for Norge og Sverige.

Etableringen av Det Alternative Økonomiske Systemet for Norge og Sverige kan være det første skrittet i en utvikling som fører til at Industrisamfunnets økonomiske system blir mer og mer likt ASI.

Det andre skrittet kan for eksempel være at Danmark slutter seg til Det Alternative Systemet for Norge og Sverige.

Det tredje skrittet kan være at de baltiske landene danner et økonomisk system av den typen Norge og Sverige har dannet, og det fjerde kan være at Det Alternative Systemet for Norge og Sverige og Det Alternative Systemet for De Baltiske Landene slutter seg sammen.

Fordelene for et industriland ved å være med i et system av den typen som drøftes her, øker når antall medlemmer i systemet øker. Det skaper en tendens til stadig nye skritt i den prosessen som drøftes her og dette er viktig derfor også til at prosessen fører til et økonomisk system der de fleste industriland er med.

Nyt fra vore foreninger

Fritt Norden Norges styre mars 2011:

Peter Ørebech, leiar
<peter.orebech@uit.no>

Marianne Westby, nestleiar
<marianne-westby@gmail.com>

Marielle Minutella, sekretær
<marmi@c2i.net>

Siri Lill Thowsen
<siri.lill@yahoo.no>

Janne Sjelmo Nordås
<jsn@stortinget.no>

Jon Arnt Haarberg
<jon.haarberg@getmail.no>

Ivan Reszler Tubez

vara Ole Wiig
<o-wiig@online.no>

Jon O Dale
<j.dale@online.no>

Svein Lanser
<lansers@live.no>

Kåre Andre Nilsen
<nordpolen2003@yahoo.com>

Grundlovssagen

Statsministeren for retten

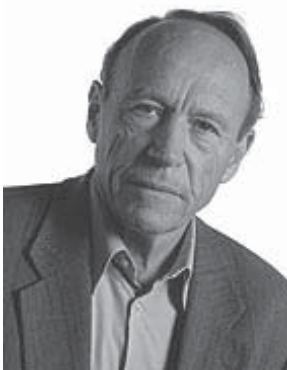
35 borgere har stævnet regeringen for at have tiltrådt EU's Lissabontraktat uden folkeafstemning i strid med Den danske Grundlov.

Dette er en af de største og vigtigste retssager i dansk historie.

Kom og hør!

**Ole Krarup: Hvad handler det om?
Hvad er der sket?
Og hvad nu?**

**Ditte Staun: Ikke kun om jura,
det handler også om politik!**

*Ole Krarup,
professor, advokat
for de 35 ansøgere
Mangeårigt medlem
af EU-parlamentet*

*Ditte Staun,
Cand. scient. pol.
Udviklings-
konsulent*

**Mandag d. 16. maj kl. 19
på Musikbiblioteket, Amfipladsen 6, Odense**

Alle er velkomne!

Folkebevægelsen mod EU
Frit Norden
Folkeafstemningskomité 2010

Tre resolusjoner

vedtaget på årsmødet i Fritt Norden Norge d. 12 marts 2011

Resolution Velfærd

Velferdssamfunnet og demokratiet i fare, en utfordring også for Norden

Den siste økonomisk-politiske utvikling i Europa truer velferdssamfunnet og demokratiet. Omkostningene ved finanskrisen, som finanskapitalen er ansvarlig for, skal nå betales av skattebetalerne, lønns- og trygdemottakerne. Finanskapitalistene går fri, og er i tillegg igjen begynt å tjene grovt etter den hjelpen de fikk fra regjeringene til å gjenreise det samme finanssystem som forårsaket den økonomiske krisen.

For å betale den gjelden regjeringene på denne måten har skaffet seg, skal statens utgifter nå reduseres. Dette vil ramme velferdsordningene i landene og de nordiske velferdssamfunnene. Verst vil dette ramme den sosial-økonomisk svakeste delen av befolkningen. En sterk reduksjon i offentlige budsjetter vil også føre til økonomisk nedgang og øke arbeidsledigheten.

Fattigdom og vanskelige leveforhold for store grupper har opp igjennom historien ført til opprør og organisert motstand, som ofte er blitt slått tilbake med makt og vold, overvåking og ufrihet. Dagens demokratier kan i verste fall komme til å bli erstattet av autoritære regimer. Dette kan også komme til å skje i våre nordiske land. Etter hvert som depresjonspolitikken gjennomføres i andre deler av Europa, uten en reformering av finanssystemet, vil depresjonen mest sannsynlig også ramme Norden.

Fritt Norden Norge oppfordrer regjeringene i Norden til å gå sammen om å verne om det nordiske velferds-samfunnet og demokratiet.

Resolution Finansskat

Avgift på finastransaksjoner - finansskatt

Fritt Norden Norge appellerer til den norske regjeringen om å innføre en nasjonal avgift på alle finastransaksjoner, inkludert på valutatransaksjoner.

Den norske regjeringen har gått inn for å arbeide for internasjonale avtaler om avgift på valutatransaksjoner. Vi mener at det må innføres nasjonale beskatningsordninger på alle finastransaksjoner, og at dette skjer så snart som mulig. Inntektene skal gå til de nasjonalstater der transaksjonene skjer.

Begrunnelse:

Flere land har innført en form for finansskatt. Vi mener at Norge må gjøre det samme. Avgift i form av finansskatt vil kunne dempe omsetningstakten på børsene og derved begrense spekulasjon, begrense omfanget av finanshandelen og forhindre kraftige svingninger i markedet. Det vil bli mindre lønnsomt med kortsiktig spekulasjon, samtidig som det blir spekulantene som skal betale for virkningene av spekulasjonene.

Vi mener det er urimelig at det i hovedsak bare er vanlige lønnsinntekter og trygdeinntekter, og ikke finanskapital, som skal beskattes. Finansskatt er en rettferdig skatt som hemmer veksten i finanskapitalen og øker de offentlige skatteinntektene. Dette kan styrke velferdssamfunnet.

Vi oppfordrer de nordiske Fritt Norden foreningene til å be de nordiske regjeringene å

- 1. innføre en form for finansbeskatning.**
- 2. sette saken om finansskatt på dagsordenen for sesjonen i Nordisk Råd høsten 2011.**

Resolution Afghanistan

Uttalelse om uttrekking fra Afghanistan

Fritt Norden Norge ønsker å ta initiativ til at Norden kan stå samlet i arbeidet for en uttrekking fra Afghanistan av de nordiske kontingentene i NATO-styrkene, og at all nordisk bistand til det afghanske folket skal være av humanitær art, og skje i forståelse med de afghanske myndigheter.

Vi vil

- **appellere til de nordiske regjeringene om å foreta en bred drøfting av Afghanistan-krigen i de respektive parlamentene.**
- **oppfordre til at krigen i Afghanistan tas opp til drøfting under Nordisk Råds sesjoner i 2011.**

Fritt NORDEN

Redaksjon:

Fritt Norden, Norge:
John Dale (ansvarshavende)
j.dale@online.no

Fritt Norden, Danmark:
Jesper Morville
JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden, Sverige:
Gunilla Winberg
gunri@telia.com

Abonnement: Dkr. 200,-
Tryk: Notat Grafisk

Eftersendes ikke ved vedvarende
adresseændring, men tilbagesendes med
oplysning om ny adresse

A

Frit Norden
co. Lerstrup
J. P. E. Hartmanns Allé 2-B
2500 Valby

Post kunde nr. 150011206

Grundlovsmøde

Søndag, d. 5. juni 2011

Amfiscenen. Brandts Klædefabrik, Brandts Passage, Odense
i tilfælde af øsende regn foregår mødet på Musikbiblioteket

14.30-14.55 Velkomst ved Lisa Mette Bentzen, skuespiller

Musik ved Ida Marie Petersen, vokal
Morten Øberg, saxofon
Jens Petersen, keyboard
Kim Mikkelsen, bas

Der kommer musik igen mellem talerne

14.55-15.10 Maria Rosenberg Rasmussen, cand. mag.,
demokratidebattør:

Hvad betyder demokrati?

15.20-15.35 Preben Brandt, dr. med. psykiatri,
Projekt Udenfor:

Fattigdommen breder sig

15.45-16.00 Jørn Nerup, dr. med., Bedsteforældre for Asyl:

**Asyl- og flygtningepolitikken
er uanstændig**

16.10-16.25 Søren Søndergaard, medlem af EU-parlamentet,
Folkebevægelsen:

Folkestyre uden folk

Musik - afslutning

STØT FRIT NORDEN

Vi arbejder for folkestyre og
et frit internationalt samarbejde
med udgangspunkt i nordisk
menneskesyn og fællesskab.
Foreningen er tværpolitisk og
uafhængig af andre organisationer.
Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos
formændene:

Frit Norden, Danmark:
Jesper Morville
Christianshvillevej 3, 1. sal
DK-2920 Charlottenlund
tlf. +45 39 63 35 37
JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden, Norge:
Peter Ørebech
Skjelnavn. 23
N-9022 Krokeldal
peter.orebech@nfh.uit.no

Fritt Norden, Sverige:
Gunilla Winberg
Bastugatan 37
S-11825 Stockholm
gunri@telia.com

Eller besøg vore hjemmesider:

www.fritnorden.dk

www.fritt Norden.no